

Tahap Pelaksanaan Pengurusan Bengkel Mata Pelajaran Vokasional Di Sekolah Menengah Akademik Harian Di Daerah Kuala Selangor, Klang Dan Kuala Langat, Selangor

Asnul Dahar Minghat & Hassan Samsuddin
Fakulti Pendidikan,
Universiti Teknologi Malaysia

Abstrak : Kajian deskriptif ini dijalankan bertujuan untuk meninjau tahap pelaksanaan pengurusan bengkel Mata Pelajaran Vokasional (MPV) di sekolah menengah akademik harian di daerah Kuala Selangor, Klang dan Kuala Langat, Selangor. Sampel kajian terdiri dari 55 orang guru MPV di tiga daerah tersebut. Tumpuan kajian ini meninjau tahap pelaksanaan bengkel MPV dari aspek keceriaan dan kebersihan, penyenggaraan, inventori dan stor serta keselamatan di bengkel MPV. Soal selidik dengan skala Likert digunakan sebagai instrumen kajian. Nilai kebolehppercayaan item soal selidik adalah $\alpha = 0.89$. Data yang telah diterima diproses dengan menggunakan program *Statistical Package For The Social Sciences (SPSS) Version 13* yang menjurus kepada kekerapan, peratusan dan nilai min. Hasil kajian menunjukkan tahap pelaksanaan pengurusan keselamatan pada tahap tinggi (min = 4.60), keceriaan dan kebersihan adalah pada tahap sederhana (min = 4.38), inventori dan stor adalah pada tahap sederhana (min = 4.11) dan penyenggaraan adalah pada tahap sederhana (min = 4.01). Beberapa cadangan disarankan bagi memungkinkan kajian lanjutan dijalankan.

Katakunci : pelaksanaan pengurusan bengkel, vokasional

Pengenalan

Sistem pendidikan negara masa kini telah banyak dipengaruhi oleh reformasi teknologi yang semakin canggih dari masa ke semasa. Justeru itu bidang pendidikan turut mengalami gelombang perubahan berdasarkan kehendak tersebut. Selaras dengan wujudnya wawasan negara iaitu Wawasan 2020, yang ingin melihat kemajuan seiringan dengan perkembangan teknologi yang dinamik. Peningkatan kualiti dalam sistem pendidikan negara dinilai semula secara berterusan dan diperbaiki. Pelbagai pihak yang terlibat, khususnya Kementerian Pelajaran Malaysia (KPM) dan Pusat Perkembangan Kurikulum (PPK) bersama-sama meneruskan kerja mencari jalan terbaik dalam agenda ini. Lantaran itu Pendidikan Teknik dan Vokasional (PTV) turut mengalami pelbagai perubahan terutama dari aspek kurikulum hinggalah kepada aspek-aspek peralatan, keselamatan dan keadaan infrastruktur bengkel agar menepati keperluan dan kehendak masa kini.

UNESCO juga turut terlibat menyarankan agar Pendidikan Teknikal dan Vokasional (PTV) dijadikan sebahagian daripada keseluruhan sistem pendidikan secara bersepadu dengan memberi penekanan kepada budaya. PTV bukan hanya berperanan sekadar memberi latihan kemahiran dan pengetahuan yang sempurna sebagai persediaan untuk bekerja tetapi juga untuk memenuhi kehendak pendidikan am untuk perkembangan sahsiah dan tingkah laku, dilengkapi dengan kefahaman, kebolehan membuat pertimbangan, penampilan diri yang wajar dan dapat penyesuaian dalam persekitaran yang berubah.

Oleh itu, KPM mempunyai tanggungjawab yang amat besar dalam membangunkan modal insan yang bersifat menyeluruh, progresif, bermoral dan beretika tinggi selain daripada melahirkan modal insan berpengetahuan dan berkemahiran. Mata pelajaran vokasional (MPV) dapat mewujudkan peluang yang lebih luas atau pilihan mata pelajaran berdasarkan minat dan

bakat seterusnya membekalkan kemahiran vokasional kepada pelajar seperti pertukangan dan kemahiran generik. Di samping itu MPV juga dapat meluaskan teknik vokasional di sekolah-sekolah akademik di Malaysia (Pelan Induk MPV di Sekolah Harian Bagi Tahun 2002 – 2003 PPK, Januari 2003).

Program MPV telah dilaksanakan secara berperingkat-peringkat di sekolah menengah akademik harian, ia melibatkan empat fasa mulai tahun 2002 hingga tahun 2005. Sejak perlaksanaan MPV di sekolah-sekolah menengah akademik harian ini, bengkel-bengkel yang dibina diarahkan supaya diurus dan selenggara dengan bersistematik selaras dengan Pekeliling Perbendaharaan Bil 5. Tahun 2007 Pengurusan dan penyelenggaraan bengkel melibatkan aspek-aspek keceriaan, kebersihan, inventori, pengurusan stor, penyenggaraan dan keselamatan mestilah diberi keutamaan bagi mengelak berlakunya pembaziran aset kerajaan dan menjamin keselamatan para guru dan pelajar dalam proses pembelajaran dan pengajaran di bengkel MPV.

Pernyataan Masalah

Guru-guru MPV adalah mereka yang bertanggungjawab untuk melaksanakan kerja mengurus, mengawal dan menyelenggarakan bengkel MPV secara bersistematik dan cemerlang. Hasil kajian-kajian yang lalu, antaranya oleh Ismahana (2006), mendapati tahap kebolehan guru dalam pengurusan bengkel MPV berada di tahap sederhana. Pengurusan bengkel ini melibatkan perlaksanaan pengurusan keceriaan bengkel, penyenggaraan, inventori dan stor serta keselamatan di dalam bengkel masih belum mencapai tahap yang dikehendaki oleh pihak Kementerian Pelajaran Malaysia.

Oleh itu kajian ini dijalankan adalah untuk meninjau dan mengetahui tahap perlaksanaan pengurusan bengkel MPV di sekolah menengah akademik harian di daerah Kuala Selangor, Klang dan Kuala Langat yang menawarkan MPV.

Objektif Kajian

Objektif kajian yang dijalankan adalah;

- a) Menenal pasti tahap perlaksanaan pengurusan keceriaan dan kebersihan di bengkel MPV di sekolah.
- b) Menenal pasti tahap perlaksanaan pengurusan penyenggaraan di bengkel MPV di sekolah.
- c) Menenal pasti tahap perlaksanaan pengurusan inventori dan stor di bengkel MPV di sekolah.
- d) Menenal pasti tahap perlaksanaan pengurusan keselamatan di bengkel MPV di sekolah.

Kepentingan Kajian

Kajian ini amat penting untuk menenal pasti dan menentukan strategi, perancangan dan garis panduan untuk meningkatkan tahap pengurusan bengkel MPV yang berkualiti dan berterusan oleh pihak sekolah, jabatan pelajaran, guru-guru MPV khasnya dalam perlaksanaan mengurus dan menyelenggarakan bengkel MPV di sekolah-sekolah yang terlibat.

Guru-guru MPV : Kajian ini menjadi garis panduan guru-guru MPV untuk menenal pasti, menilai kesesuaian dan kemampuan dalam menjayakan tugas pengurusan bengkel MPV yang diamanahkan. Guru-guru MPV yang melaksanakan pengurusan dan penyelenggaraan bengkel MPV sewajarnya mendapat sokongan sepenuhnya oleh pihak sekolah, seterusnya di peringkat PPD, JPN dan KPM bagi menjayakan pengurusan bengkel yang cemerlang.

Pihak Sekolah : Pihak sekolah juga dapat mengenal pasti sistem pelaksanaan pengurusan bengkel yang berkualiti dan berkesan bagi menjayakan pengurusan bengkel MPV di sekolah. Sokongan dan pemantauan yang terancang oleh pihak sekolah akan mendorong guru-guru MPV menjayakan pelaksanaan pengurusan bengkel MPV di sekolah dengan baik. Tanggungjawab sampingan guru-guru MPV dapat diambil kira dan diselaraskan agar tidak terlalu membebankan guru-guru MPV untuk melaksanakan pengurusan bengkel yang berkesan.

Jabatan Pelajaran Negeri Selangor : Hasil kajian yang diperoleh ini, diharap dapat memberi maklumat terkini kepada pihak JPN Selangor supaya meningkatkan kerjasama dengan pihak sekolah dalam merancang dan memastikan pelaksanaan pengurusan bengkel MPV di sekolah-sekolah menengah akademik harian yang menawarkan MPV.

Reka Bentuk Kajian

Reka bentuk kajian yang digunakan ialah kajian deskriptif. Ini adalah kerana kajian ini adalah untuk menerangkan sesuatu fenomena yang sedang berlaku. Menurut Van Dalen (1993), kajian deskriptif menerangkan fenomena dengan menganalisis data deskriptif yang diperoleh daripada soal selidik atau media-media lain.

Kajian deskriptif yang digunakan ialah kaedah yang biasa digunakan dalam penyelidikan iaitu kajian tinjauan. Rasional menggunakan kaedah ini adalah untuk memudahkan penyelidik mendapatkan maklumat-maklumat yang diperlukan berdasarkan kepada soalan kajian (Majid, 1998). Maklumat diproses dan dianalisis untuk dijadikan kesimpulan kepada kajian serta memberi cadangan.

Sampel Kajian

Kajian ini dijalankan di sekolah menengah akademik harian di daerah Kuala Selangor, Klang dan Kuala Langat yang menawarkan MPV. Berikut adalah bilangan guru-guru MPV dan sekolah-sekolah yang menjadi sampel kajian seperti pada jadual 1 di bawah.

Jadual 1 : Taburan sampel mengikut sekolah.

NAMA SEKOLAH	BIDANG MPV	BILANGAN SAMPEL
DAERAH KUALA SELANGOR		
SMK Pengkalan Permatang	Pembinaan Domestik, Seni Reka Tanda	5
SMK Raja Muda Musa	Menservis Motosikal	2
SMK Seri Desa	Menservis Motosikal	2
SMK Tiram Jaya	Landskap dan Nurseri	3
DAERAH KELANG		
SMK Meru	Rekaan dan Jahitan Pakaian, Seni Reka Tanda	5
SMK Dato Hamzah,	Landskap dan Nurseri, Seni Reka Tanda	5
SMK Tengku Idris Shah	Pembinaan Domestik	3
SMK Raja Lumu '	Kerja Paip Domestik	2
SMK (P) Raja Zarina	Penjagaan Muka dan Dandanan	2
SMK Jalan Kebun	Akuakultur dan Haiwan Rekreasi	1
SMK Seri Istana	Menservis Peralatan Elektrik Domestik	3
SMK Rantau Panjang	Landskap dan Nurseri	2
DAERAH KUALA LANGAT		
SMK Bukit Changgang	Kimpalan Gas dan Arka, Katering dan Penyajian	5
SMK Teluk Datok	Menservis Peralatan Penyejukan dan Penyaman Udara	2
SMK Sijangkang Jaya	Kerja Paip Domestik	1
SMK Jugra	Landskap dan Nurseri, Rekaan dan Jahitan Pakaian	5
SMK Telok Panglima Garang	Asuhan dan Pendidikan Awal Kanak-kanak	1
SMK Banting	Pembinaan Domestik	2
SMK Batu Laut	Landskap dan Nurseri	2
SMK Jenjarom	Landskap dan Nurseri	2
Jumlah Besar		55

Instrumen Kajian

Instrumen kajian yang digunakan dalam kajian tinjauan ini adalah merupakan satu set borang soal selidik yang diedarkan kepada responden bagi mendapatkan maklum balas. Penggunaan borang soal selidik ini bertujuan mendapatkan data-data daripada responden yang terdiri daripada 55 orang guru-guru MPV semuanya.

Menurut Mohd Najib (1999), kaedah kajian secara tinjauan yang menggunakan soal selidik merupakan satu kaedah yang paling popular. Soal selidik dipilih sebagai instrumen untuk mendapatkan maklumat atau data berdasarkan kepada perkara-perkara berikut :

- Data yang diperoleh melalui kaedah soal selidik adalah lebih tepat kerana responden lebih berani memberikan tindak balas terhadap aspek yang dikaji berbanding dengan temu duga atau temu bual.
- Masa, tenaga dan kos perbelanjaan kajian dapat dijimatkan dengan menggunakan kaedah ini. Menurut Mohd Najib (1999), soal selidik merupakan cara yang tepat, cepat dan menjimatkan masa untuk memperoleh maklumat secara kualitatif dan kuantitatif.

Soal selidik dibentuk berpandukan kajian-kajian yang lepas dan ditambah sendiri oleh penyelidik untuk memantapkan hasil kajian. Responden dikehendaki menjawab semua soalan yang dikemukakan secara bertulis berdasarkan arahan yang disertakan. Soalan ini terbahagi kepada dua bahagian iaitu:

Bahagian A mengandungi soalan-soalan yang bertujuan untuk mendapatkan maklumat mengenai latar belakang responden. Maklumat ialah mengenai jantina, kelulusan akademik, bidang pengkhususan, pengalaman mengajar. Sebanyak 6 item dikemukakan di bahagian ini bertujuan untuk mendapat maklumat demografi guru. Soalan yang dikemukakan adalah dalam bentuk nominal di mana responden hanya perlu menandakan petak-petak yang bersepadan dengan maklumat yang berkenaan atau menulis maklumat yang dikehendaki.

Bahagian B terdiri daripada soal selidik yang mempunyai 32 item yang bertujuan untuk mengenal pasti tahap pelaksanaan pengurusan bengkel MPV.

Jadual 2 : Item-item yang mengukur tahap pelaksanaan pengurusan dan penyelenggaraan di bengkel MPV.

Aspek	Item-item	Bil. Item
Keceriaan Dan Kebersihan	1,2,3,4,5,6,7,8	8
Penyelenggaraan	9,10,12,13,14,15,16	8
Inventori Dan Stor	17,18,19,20,21,22,23,24	8
Berkeselamatan Di Bengkel	25,26,27,28,29,30,31,32	8

Bagi setiap item, responden akan memilih dari 5 skala mata Likert iaitu 1 (sangat tidak setuju) kepada 5 (sangat setuju) bagi menandakan tanda persetujuan terhadap pernyataan yang diberi.

Kajian Rintis

Kajian rintis dijalankan bagi menentukan kesahan dan kebolehpercayaan soalan. Sebelum set soal selidik dihantar kepada responden sebenar untuk kajian sebenar, set soalan tersebut terlebih dahulu diuji untuk menentukan kebolehpercayaan item-item soal selidik di samping menguji kefahaman guru dari segi tatabahasa, isi kandungan dan kejelasan soalan. Ia juga berperanan untuk menganggarkan masa yang sesuai untuk mentadbir set soal selidik bagi kajian sebenar.

Dapatan Persoalan

Persoalan kajian ke empat adalah untuk mengetahui tahap pelaksanaan pengurusan keselamatan di bengkel MPV di sekolah-sekolah menengah harian. Persoalan kajian ini diwakili dengan 8 item. Analisa item adalah seperti yang ditunjukkan dalam jadual 3 di sebelah.

Jadual 3 menunjukkan analisis item bagi persoalan kajian ke empat. Persoalan kajian ini mengandungi 8 item, bagi mendapatkan maklum balas mengenai tahap pelaksanaan pengurusan keselamatan bengkel MPV di sekolah harian.

Bagi item 25, " Mempamerkan peraturan keselamatan semasa di dalam bengkel ". Seramai 1 orang responden (1.8%) amat jarang sekali, seramai 2 orang responden (3.6%) jarang sekali, seramai 14 orang responden (25.5%) sekali sekala dan seramai 38 orang responden (69.1%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.56 iaitu pada tahap tinggi.

Bagi item 26, " Para pelajar diberi taklimat tentang langkah-langkah keselamatan di dalam bengkel pada bulan pertama ". Seramai 19 orang responden (34.5%) sekali sekala dan seramai 36 orang responden (65.5%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.65 iaitu pada tahap tinggi.

Bagi item 27, " Memastikan pelajar adalah dalam keadaan sihat untuk melakukan kerja amali di bengkel ". Seramai 12 orang responden (21.8%) sekali sekala dan seramai 43 orang

responden (78.2%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.78 iaitu pada tahap tinggi.

Bagi item 28, " Terdapat kata-kata hikmah dipamerkan di dalam bengkel ". Seramai 1 orang responden (1.8%) jarang sekali, seramai 13 orang responden (23.6%) sekali sekala dan seramai 41 orang responden (74.5%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.71 iaitu pada tahap tinggi.

Jadual 3 : Taburan respons mengikut peratus dan min bagi aspek tahap pelaksanaan pengurusan keselamatan di bengkel MPV

Bil. item	Pernyataan	AJS		JS		TP		SS		KK		Min
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
25	Mempamerkan peraturan keselamatan semasa di dalam bengkel.	1	1.8	2	3.6	0	0	14	25.5	38	69.1	4.56
26	memberi taklimat kepada para pelajar tentang langkah-langkah keselamatan di dalam bengkel pada bulan pertama.	0	0	0	0	0	0	19	34.5	36	65.5	4.65
27	Memastikan pelajar adalah dalam keadaan sihat untuk melakukan kerja amali di bengkel.	0	0	0	0	0	0	12	21.8	43	78.2	4.78
28	Memastikan penggunaan alatan dan mesin adalah dengan mendapat kebenaran guru bengkel terlebih dahulu	0	0	1	1.8	0	0	13	23.6	41	74.5	4.71
29	Memastikan kawasan tempat kerja yang selamat dari berlaku kecederaan kepada pelajar.	0	0	1	1.8	0	0	19	34.5	35	63.6	4.60
30	Memastikan pelajar mengamalkan langkah-langkah keselamatan semasa di bengkel	0	0	0	0	2	3.6	16	29.1	37	67.3	4.64
31	Memastikan peralatan / mesin dalam keadaan selamat digunakan / tidak mendatangkan kecederaan	0	0	0	0	0	0	17	30.9	38	69.1	4.69
32	Menyediakan tanda-tanda amaran dan kawasan keselamatan untuk keselamatan pelajar.	1	1.8	7	12.7	0	0	20	36.4	27	49.1	4.18
	Purata											4.60

Bagi item 29, " Memastikan kawasan tempat kerja yang selamat dari berlaku kecederaan kepada pelajar ". Seramai 1 orang responden (1.8%) jarang sekali, seramai 19 orang responden (34.5%) sekali sekala dan seramai 35 orang responden (63.6%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.60 iaitu pada tahap tinggi.

Bagi item 30, " Memastikan pelajar mengamalkan langkah-langkah keselamatan semasa di bengkel ". Seramai 2 orang responden (3.6%) tidak pasti dan seramai 16 orang responden (29.1%) sekali sekala dan seramai 37 orang responden (67.3%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.64 iaitu pada tahap tinggi.

Bagi item 31, " Memastikan peralatan / mesin dalam keadaan selamat digunakan / tidak mendatangkan kecederaan ". Seramai 17 orang responden (30.9%) sekali sekala dan seramai 38 orang responden (69.1%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.69 iaitu pada tahap tinggi.

Bagi item 32, " Menyediakan tanda-tanda amaran dan kawasan keselamatan disediakan untuk keselamatan pelajar ". Seramai 1 orang responden (1.8%) amat jarang sekali, seramai 7 orang responden (12.7%) jarang sekali, seramai 20 orang responden (36.4%) sekali sekala dan seramai 27 orang responden (49.1%) kerap kali melaksanakan tugas ini. Nilai min ialah 4.18 iaitu pada tahap sederhana.

Berdasarkan analisis bagi persoalan kajian ke empat, item 27 menunjukkan nilai min yang paling tinggi iaitu 4.78 manakala item 32 menunjukkan nilai min paling rendah iaitu 4.18. Purata keseluruhan data min yang dicapai ialah 4.60 iaitu pada tahap yang tinggi.

Perbincangan

Perlaksanaan pengurusan keselamatan bengkel akan menjamin para pelajar dan guru MPV berada dalam keadaan selamat semasa di dalam bengkel . Sebarang bentuk kecuaiian manusia semasa di dalam bengkel yang menjadi punca kemalangan akan membawa padah kepada semua pihak yang bertanggungjawab. Langkah- langkah keselamatan hendaklah diamalkan supaya kemalangan dapat dielakkan. Dalam soal selidik yang dibina, terdapat 8 item yang dikemukakan kepada responden berkaitan perlaksanaan pengurusan keselamatan di bengkel MPV di sekolah.

Berdasarkan jadual 3, purata min yang diperoleh iaitu 4.60 telah menunjukkan tahap perlaksanaan pengurusan keselamatan di bengkel MPV berada di tahap tinggi. Merujuk jadual 3, item 26 mempunyai nilai min yang tinggi iaitu 4.65 di mana responden berupaya memberi taklimat kepada para pelajar tentang langkah-langkah keselamatan di bengkel pada bulan pertama. Pada item ini, seramai 19 orang responden (34.5%) responden yang sekali sekala melaksanakannya dan 36 orang responden (65.5%) kerap kali melakukannya. Kenyataan ini selaras dengan pandangan Ah Meng (1995), menyatakan guru perlu menyediakan peraturan bengkel/makmal, amaran atau teguran sebagai kawalan cegahan dan sokongan bagi mengawal pelajar. Tindakan ini penting untuk langkah-langkah keselamatan diri semasa berada di dalam bengkel MPV.

Bagi item 30 mempunyai nilai min yang tinggi iaitu 4.64 di mana responden berupaya menjalankan tugas memastikan pelajar mengamalkan langkah-langkah keselamatan semasa di bengkel. Pada item ini, seramai 3 orang responden (3.6%) tidak pasti, seramai 16 orang responden (29.1 %) sekali sekala melaksanakannya dan 37 orang responden (67.3%) kerap kali melaksanakannya.

Ini selaras dengan pandangan Laney dalam Zulkkifly (1995), kajian menunjukkan bahawa faktor utama berlakunya kemalangan adalah disebabkan faktor kemanusiaan. Manusia mengharapkan keselamatan tapi dengan tidak disedari ada kalanya mereka merupakan penyebab kemalangan. Usaha mengurangkan kesilapan manusia atau *human error* boleh menghindarkan atau mencegah kemalangan. Pencegahan kemalangan mesti dijadikan matlamat utama dalam keselamatan (PPK,1998). Justeru itu kecuaiian dalam mengenal pasti pelajar yang sihat dalam menjalankan aktiviti di bengkel perlu dielakkan kerana ia boleh menyebabkan punca kemalangan di bengkel MPV di sekolah.

Kesimpulan dapatan persoalan kajian ini, nilai purata min yang diperoleh berada pada tahap tinggi. Ini menunjukkan guru-guru MPV berupaya melaksanakan tugas memberi taklimat dan memastikan langkah-langkah keselamatan diamalkan, pelajar sihat, segala aktiviti pelajar dengan kebenaran guru dan keselamatan menggunakan peralatan dan mesin serta kawasan kerja yang selamat. Selain itu, usaha perlu ditingkatkan untuk memastikan kawasan bengkel yang

selamat dan menyediakan tanda-tanda amaran yang jelas dan lengkap di dalam bengkel MPV bagi menjamin keselamatan pelajar dan guru.

Rujukan

- Ahamad Sipon, (2001). Ucaptama: Hala tuju Dan Cabaran Pendidikan Vokasional Di Sekolah Menengah Akademik , *Seminar Kebangsaan Pendidikan Asas Vokasional*, 7 – 10 November 2001. Kuala Lumpur: Pusat Perkembangan Kurikulum.
- Bahagian Perancangan Dan Penyelidikan Dasar Pendidikan (2006). *Pelan Induk Pembangunan Pendidikan 2006 – 2010*. Edisi Pelancaran PIPP. Kementerian Pelajaran Malaysia.
- Datuk Seri Dr Mahathir Mohammad (1991). *Malaysia Melangkah Ke Hadapan*. Dalam : Abu Hassan Adam. *Malaysia Wawasan 2020*. Edisi 2. Kuala Lumpur: Arena Ilmu (M) Sdn Bhd.; M.S. 210.
- Ee Ah Meng (1995). *Murid Dan Proses Pembelajaran Asas Pendidikan 2*. Shah Alam: Fajar Bakti.
- Izham Shafie (2000). “Pengantar Statistik.” Sintok: Universiti Utara Malaysia.
- Kamus Dewan Dan Pustaka (1998). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Pustaka.
- Khairul Azman Mohamad (2003). *Tinjauan Terhadap Permasalahan Dalam Penyenggaraan Bengkel Kemahiran Hidup (Kemahiran Manipulatif) Sekolah-Sekolah Menengah Di Daerah Kota Setar*. Projek Sarjana Muda (UTM). Tidak Diterbitkan.
- Nasaruddin Mohd. Yunan (1997). *Tinjauan Ke Atas Permasalahan Dalam Pengurusan Dan Penyelenggaraan Bengkel Kemahiran Manipulatif Sekolah Menengah Di Daerah Jerantut*. Projek Sarjana Muda (UTM). Tidak Diterbitkan.
- Mohd. Nasir Ahmad (1987). *Teori Asas Kimpalan Arka*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Perry W.G. (1982). *Cara Membina Pendidikan Vokasional Berasaskan Kecekapan*. Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.
- Suhaimi Abdul Hamid (1995). *Penyenggaraan Bengkel Kemahiran Hidup Bersepadu (Kemahiran Manipulatif) Di Sekolah Menengah Daerah Gombak. Satu Tinjauan*. Projek Sarjana Muda (UTM). Tidak Diterbitkan.
- Universiti Teknologi Malaysia (1999). *Panduan Menulis Tesis* UTM. Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.
- Van Dalen, D.B. (1993). *Memahami Penyelidikan Pendidikan. Satu Pengenalan*. Edisi Ke Empat. Selangor: Universiti Pertanian Malaysia.
- Yusri Kamin (2002). *Perkembangan Profesionalisme Graduan K.H Lulusan UTM Di Sekolah-Sekolah Di Negeri Johor*. UTM: Tesis Master. Tidak Diterbitkan.
- Zaidatol Akmaliah Lope Pihie (2001). *Pentadbiran Pendidikan*. Kuala Lumpur : Fajar Bakti Sdn Bhd